

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De septem artibus liberalibus - Cod. Aug. perg. 171

Cassiodorus, Flavius Magnus Aurelius

[S.l.], [1. Drittel des 9. Jh.]

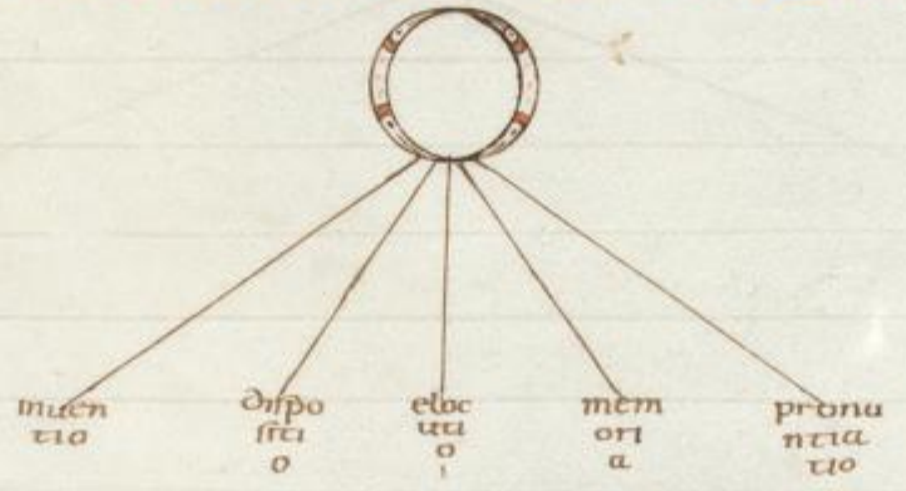
De retorica

[urn:nbn:de:bsz:31-38304](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-38304)

Specie tantū inchoatiua distantiā enim terūae coniugationis pducit uerba indicati-
 uo modo tēpore presentis psona prima. 10. litteris terminantur ea eodē modo tēpore
 pterito specie inchoatiua ē pducta manente nobis simā syllaba adiciunt. bam.
 ut audiebam ueniebam operiebam quāquā haec ueteres sine ē. littera p nuntiabant
 ut uerzilius nutriti bat tyrtusque pater cui regis parent nomen a, secundus modus
 est cū. o. amissis pcedens syllaba pducitur ut uenio ueni uenerā, tertius cū. i. et o.
 mū. et i. mittunt ut operio operui. oportuerā, quartus quide positus. i. et o. pceden-
 tē consonantē in. s. conuertit ut sarto sār. si. sār. sētā, quintus qui p. cā. e nuntiatur
 ut uinctio uinxi. uinxerā, terūae coniugationis pducit uerba que indicati uo modo
 tēpore presentis. eō. litteris terminantur et tēpore futuro eodē modo. bo. syllaba
 adiecta ad imperatiuū modū. am. syllaba terminantur ut audio audia audia nutritio
 nutritio nutritia quā uisite rentius pteritū pboinde adparet geminā esse p nuntiationē,
 dixit enī iam sciboubis et indicati uo modo tēpore presentis corū quae. eō. litte-
 rater terminantur sunt uerba quae ad uerbo presentis praeteritū similitē habent
 ut luceo et luceo luxitenim facit itē cernit et crescit et cre. hū. facit. Sunt alia que u-
 na uerbi ppositione duas coniugationes teneant ut pando faciunt enī pandas et pan-
 dis. mandas et mandis, uerba casibus iunguntur inter dū singulis ita geneti uo ut
 misereor tui datiuo ut sua de otibi accusati uo ut moneote ablatiuo ut uo illo
 Inter dū duobus aut geneti uo et accusati uo ut fungor hanc rē et illare
Haec scitis ad exempla analogiae dixisse sufficiat nunc ad uerba rhetoricae
 diuisione sicut finitiones que ueniamus quae sicut exiensia ad que copiosae sunt a mul-
Rhetoricam dicitur a potare thore. sicut id est copia deducta a locutionis influere
Ars autē rhetorica est sicut magister tradunt saeculariū litterarū bene-
 dicendi scilicet entia in ciuilibus quae est in iudicibus. oratio igitur est uerborū
 dicendi peritus ut dictū est in ciuilibus quae est in iudicibus.
Oratoris autē officium est apposite dicere ad p suadendū.
 Y adiecta ad imperium modo dū terminantur ut a deo adi adibop de op di p dibo quers. 10.

Finis persuaderedictione quatenus rerū et personarū conditio videtur amittere in civilibus quæstionibus. unde nunc aliqua breuiter assū memusi nonnullis partibus indicatis pænetotius caris ipsius summam uirtutē quæ intellegere debemus. **C**iuiles quæstiones sunt secundū fortunatianum aruipsum nobellū quæ in cōmunē animi conceptionem possunt cadere id est quæ unusquisque potest intelligere cū de aequo queritur et bono.

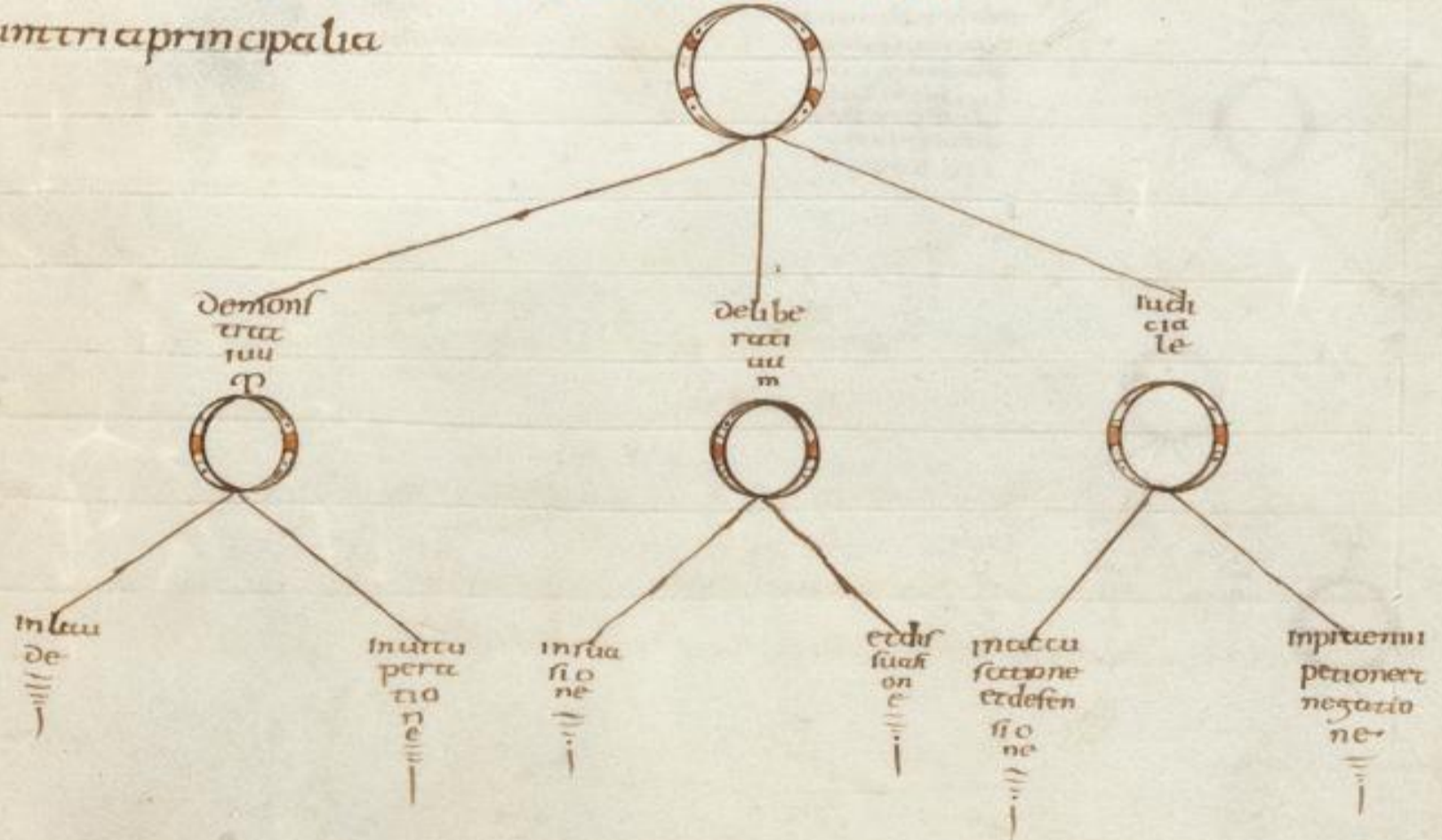
PARTES IGITUR RETHORICAE SUNT QUINQUE

In uentio est excozittatio rerum uerarū aut uerisimilium que cau sapabile reddunt. **D**ispositio est rerū inuentarum in ordinē pulchra distributio. **E**locutio est idoneo uerborū ad inuentionem accommodata perceptio. **M**emoria est rerū et uerborum animi firma perceptio. **P**ronuntiatio est ex rerū et uerborū dignitate uocis et corporis decoramō factio.

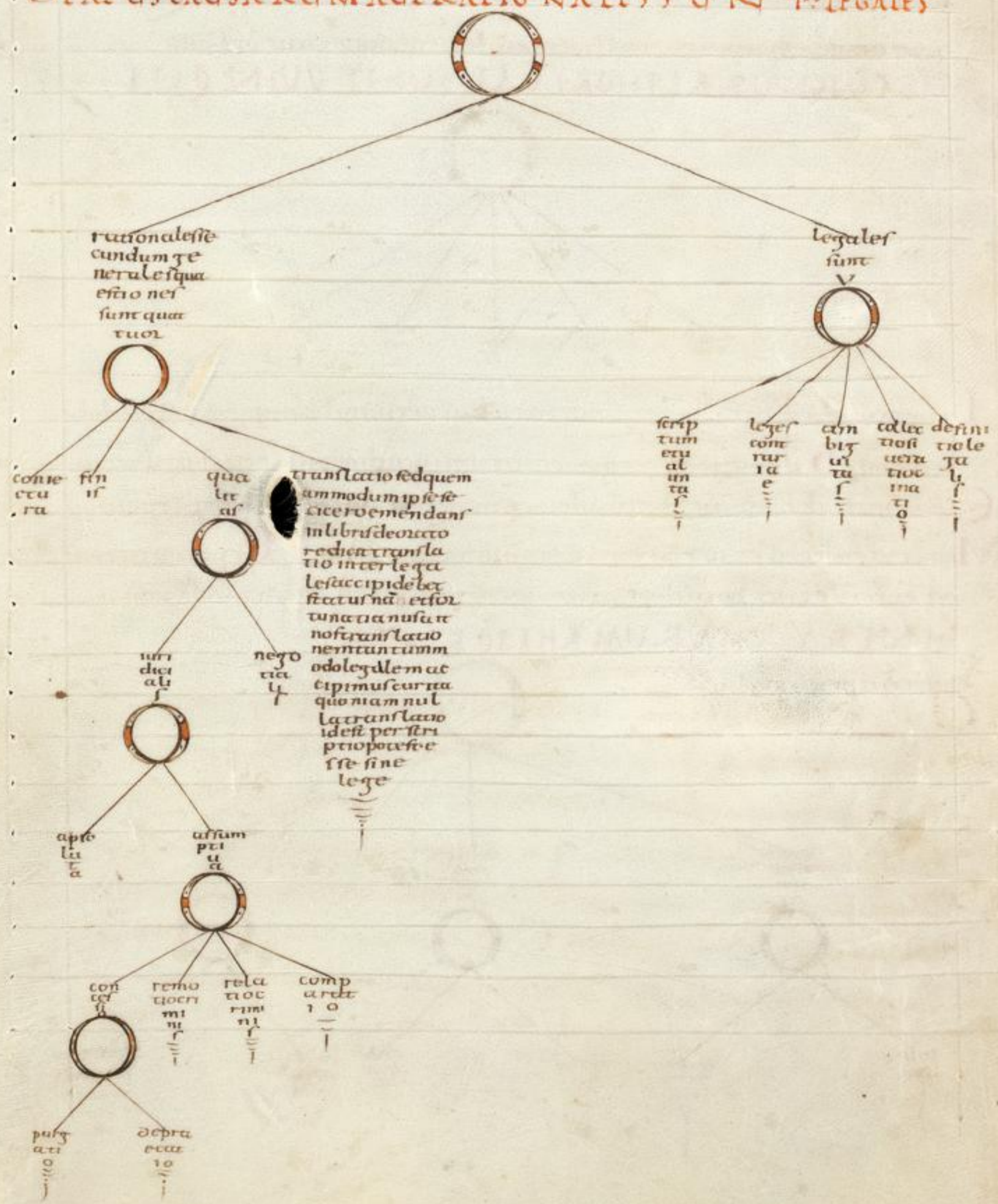
GENERALIUM RETHORICAE

Sunt tria principalia

Demonstratio uero generis est cuiuslibet demonstratio in quo est laus et uita per ratio
Deliberatio uero generis est in quo est suasio et dissuasio. **I**udicialis generis est in quo est
 accusatio et defensio uel premi petitiō et negatio. **S**tatus uero dicitur ea
 res in qua causa consistit fit autē ex intentione et depulsiōe

STATUS CAUSARUM AUT RATIONALES UEL LEGALES

Conjecturalis status est cum factum quod ab alio obicitur ab aduersario negatur

Definitiuus status est cum id quod obicitur non hoc esse contendimus sed quid illud sit adhibitis definitionibus approbamus **Qualitas** est cum qualis res sit quaeritur et quia de iure genere negotii controuersa est constitutio generalis uocatur

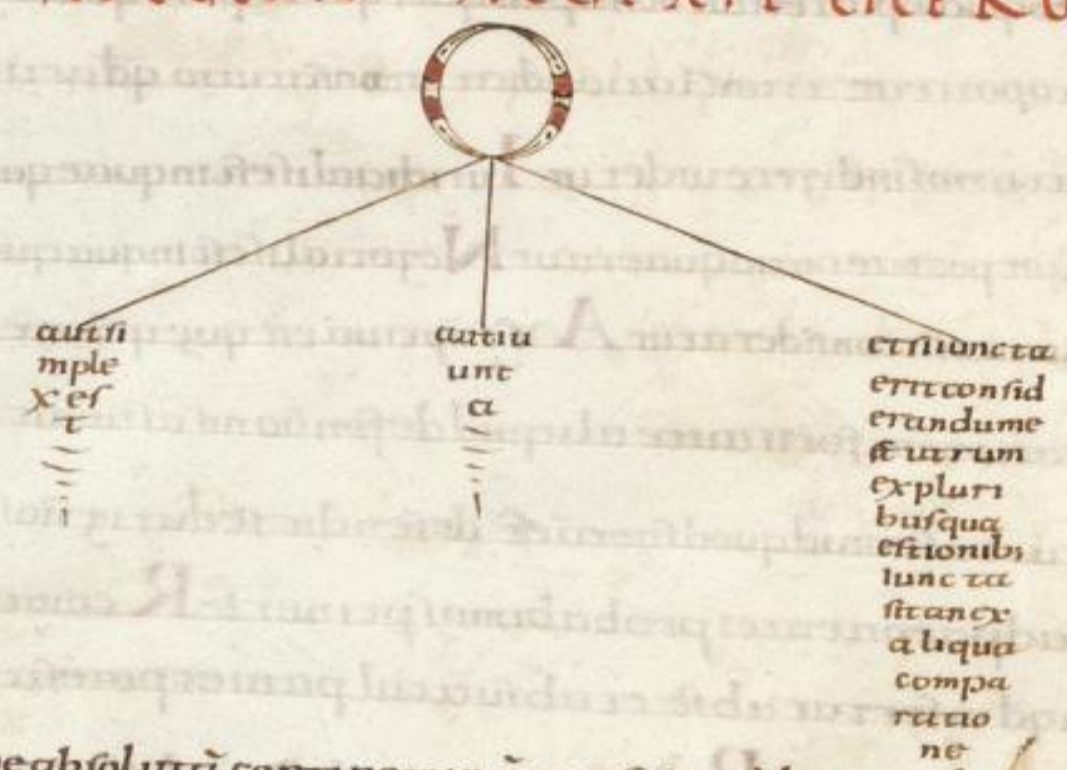
Translatio est cum causa ex eo pendit quod non auctoris re uideatur que oportet aut non cum eo qui oportet aut non apud quos quod tunc potest qualis re quo crimine qua poena oportet translatio dicitur constitutio quod actio translatio nisi et commutationis indigere uidetur **Iuridicalis** est in qua equa et recta iura et poena aut poena et ratio quaeritur **Negotialis** est in qua quid iuris ex civili more et aequitate sit consideratur **Assumptiua** est quae ipsa ex se nihil dicit firmi ad recusationem fori autem aliquid defensionis assumit

Contessio est cum reus non id quod factum est defendit sed ut ignoratus postulata quod nos ad poenitentem probabimus pertinere **Remota** criminis est cum id crimen quod inferatur ab se et ab sua culpa uideatur potest tamen malum reus demouere conatur **Relata** criminis est cum ideo iure factum dicitur quod aliquis ante iniuria accessit **Comparatio** est cum aliud aliquod aliter factum factum honestum aut uti loquuntur quod ut fieret illud quod arguitur dicitur esse commisit **Purgatio** est cum factum quidem conceditur sed culpam mouetur haec partes habet tres in prudentiam casum necessitatem

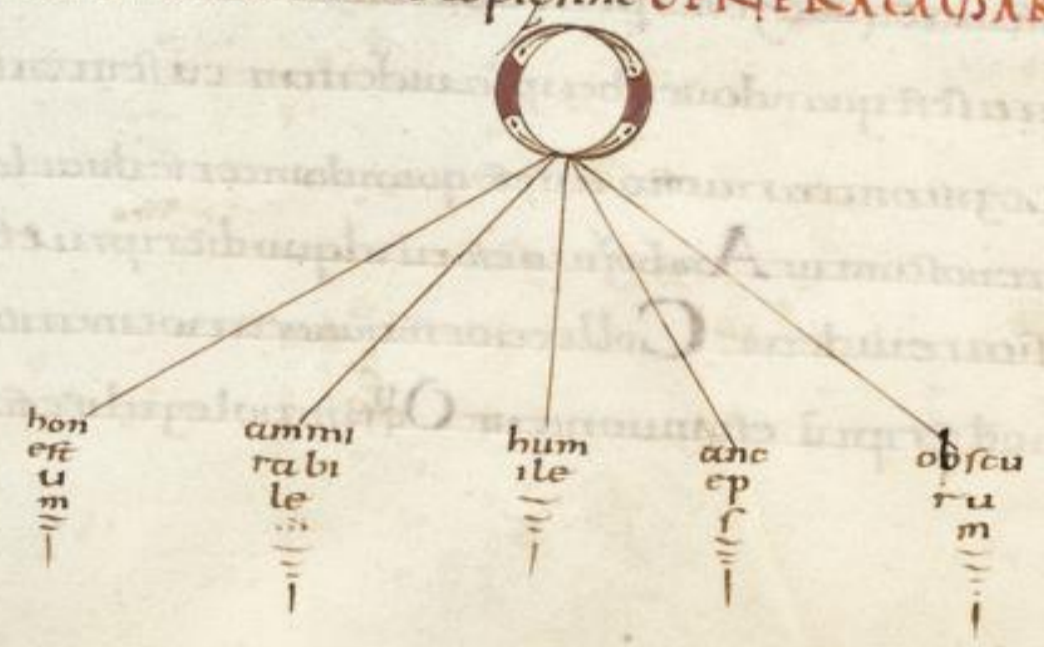
Depruatio est cum et peccasse et consilio peccasse reus confitetur et tamen uti noscatur postulat quod genus praeter potest accidere

Scriptum et uoluntas est quando uerba ipsa uidentur cum sententia aut scriptoris dissideat **Legis contraria** ostenditur quando inter se duae leges aut plures discrepare noscuntur **Ambigua** est cum id quod scriptum est duas aut plures res significare uidetur **Collectio** est quaeratio in cunctis nuncupatur quando ex eo quod scriptum est inuenitur **Definitio legalis** est cum uis uerbi

quasi in definitiva confirmatione^m quae postea sit quaeritur. **Statu** ergo
 rationales quae legales in quibusdam certis xviii. connumerata sunt ceterum
 secundum rhetoricas falli xviii. reperiuntur propterea quia translatione
 inter rationales principaliter affixit fecit unde se ipse etiam ceteros cui
 superius dictum est rependens translatione legalibus fecit ab applicavit
OMNIS CONTROVERSIAM. SICUT AIT CICERO

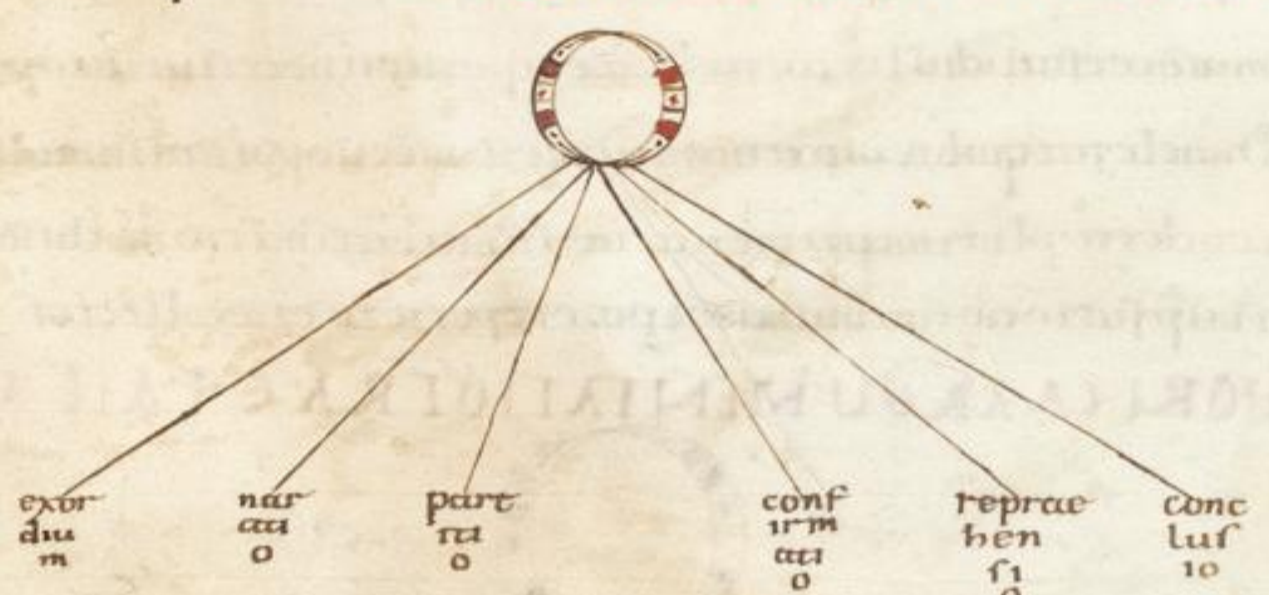
Simplex est quae absolutam continet unam questionem hoc modo: **cont**inethis bel
 lum dicamus an non **l**uncta est ex pluribus questionibus in qua plura que
 runtur hoc patet utrum charta quod dicitur an charta quod dicitur reddatur
 an eo colonia deducatur. **E**x comparatione utrum potius aut quid potius
 simum queritur ad hunc modum utrum exercitus in macedonia contra
 philippum mittatur qui socius sit cuius silio ante neatur in italia ut qua
 maxime contra hamibalem copiesint. **G**ENERALIA CAUSARUM SUNT QUINQUE.

Honestū causę genus est cui factū sine oratione nostra fauet auditor scilicet

Ammirabile a quo est alienatus animus orū qui audituri sunt **H**umile est qđ negligitur ab auditore et non magno peread tenden dū uidetur

An ceptis in quo aut iudicatio dubia est aut causa et honesta et turpitudinis parti ceptis bene uolentiā pariat et offensionē **O**bscurū in quo aut tardi auditores sunt audifficilioribus ad cognoscendū ne totus causa implicata est **PARTES ORATIONIS RHETORICE SUNT SEX**

Exordiū est oratio animū auditoris idoneę cōparans ad reliquā dictionē **N**arratio est rerū gestarū aut ut gestarū expositio

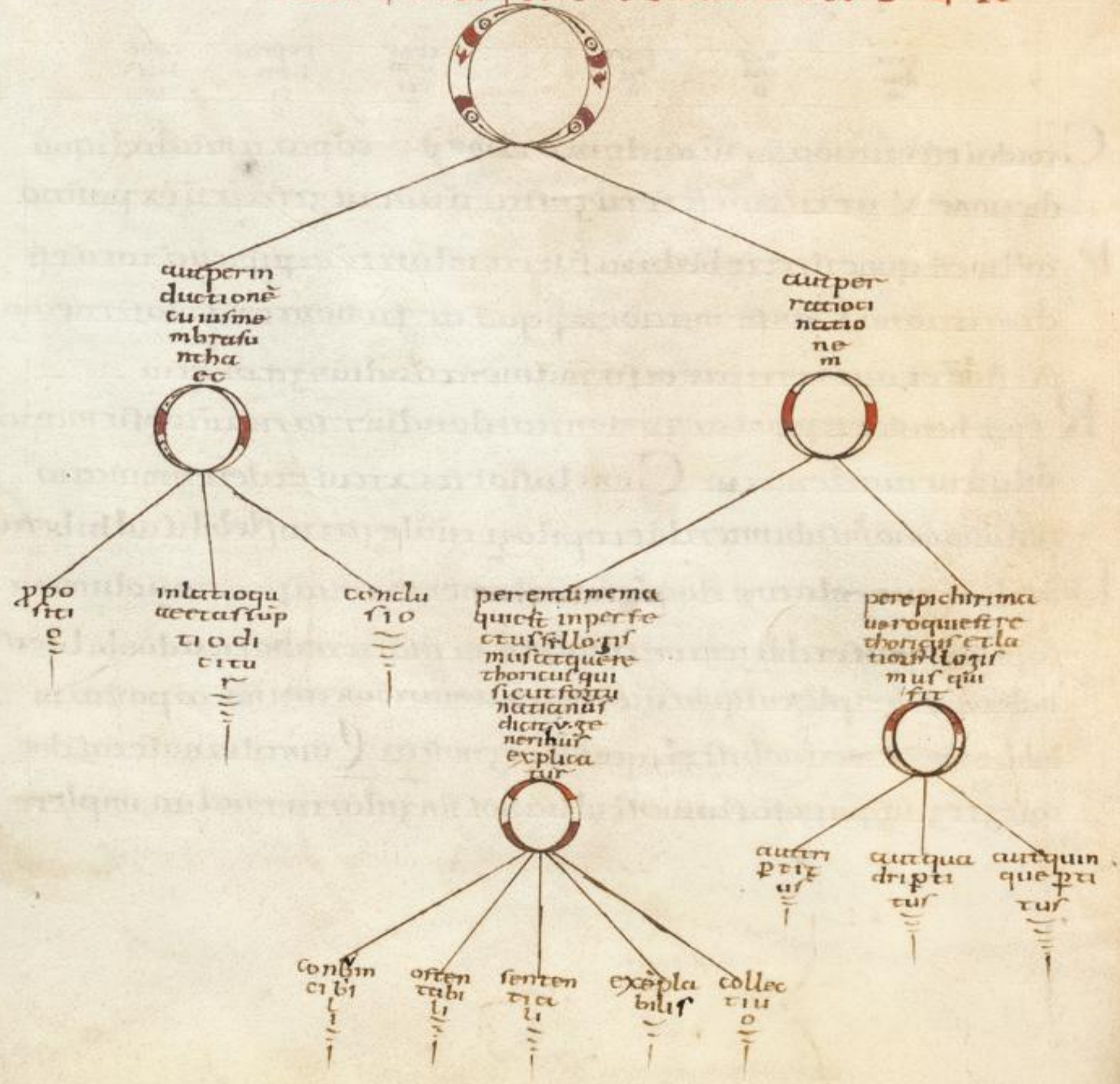
Partitio est quę si recte habita fuerit inlustre et pspiciuā totā est orationē **C**onfirmatio est p quā argumentando nostra causa fide et auctoritate et firmamentū adiungit oratio

Reprehensio est p quā argumentando aduersariorū confirmatio diluitur aut eleuatur **C**onclusio est exitus et determinatio totius orationis ubi interdū et epilozorū allegatio flebilis adhibetur

Hæc licet cicerolatinę eloquentiæ lumen eximiū puaria uolumina copiose nimis et dilizenter resudera et in artere rhetorica duob; libris uideatur amplexus quorū cōmenta a mariouictorū no cōposita in bibliotheca mea uobis reliquis se cognoscor **Q**uintilianus etiā doctor egregius qui post fluuiostullianos singulariter ualuit implere

que docuit uirū bonū dicendū per tū a prima acta et suscipiens p̄cunctas artes ac
 disciplina nobiliū litterarū erudiendū esse monstrauit quē merito ad defen
 dendū tota iustitia sua ita requirerent. Libros tunc duos ceironis de arte r̄tho
 rica et quimilianū duodecē in fictionū iudicabimur esse iungendos ut ne codi
 cis exeresceret magnitudo et utrique dū necessari fuerint paratū se potuerant
Fortuna tamen uero doctore nouellū quatuor uoluminibus de hac re sup̄aliter
 minute que tractauit in pugillarico codice apte forsitā congruenter que
 redigimus ut et fatidū lectori tollat et que sunt necessaria cōpetenter in
 sinuet hunc lezā quibre uita summa est. nā cū opus suū in multos libros
 non tendere plurimā a menacua si maruā natio ne disseruit quos
 codices cū p̄fatione sua in uno corpore reperiret esse collector

RETHORICAL ARGUMENTATION TRACTATUS

Argumentatio dicitur esse quasi arguta mentis oratio. **A**rgumentatio est enim
 oratio ipsa quam uenturum probabiliter exequimur argumentum. **I**nductio est
 oratio quareb; non dubius captus assensionem eius cuius quod in futurum est siue inter
 philosophos siue inter rhetores siue inter sermocinantes. **P**ropositio
 inductionis est que similitudine concedenda e in necessario unius in
 ducitur aut plurius. **I**llatio inductionis est que et assumptio dicitur
 que re de qua contenditur et cuius causa similitudines habitae sunt
 introducit. **C**onclusio inductionis est que aut concessio ne illata
 onis confirmata ut quid ex ea conficitur ostendit. **R**atiocinatio
 est oratio quid de quo est quaestio comprobamus. **E**nthymema igitur
 est quod latine interpretatur mentis conceptio quam inperfectum
 syllogismum solent ut a zographi nuncupare nam induabus partibus haec
 argumenti forma consistit quando id quod ad fidem pertinet faciendam
 utitur syllogismo uel se praeterita ut est illud si se pestis uitanda est
 non est igitur nauigandum ex sola enim propositione et conclusione conficitur esse
 perfectum unde magis oratoribus quam dialecticis conuenire iudicatum est
 de dialecticis autem syllogismis suo loco dicemus. **C**onvincibile est quod eu
 dent ratione conuincit sicut fecit cicerop milone eius igitur mortis sed et
 ultores cuius uita si putetis puos refutui possent letis. **O**stentabile est
 quod certare idem monstracione confirmat sicut cicerom aculina hictam
 uiuit uiuit immo etiam in senatu uenit. **S**ententiale est quod sententia
 generalis addicit ut apud terrentium obsequium amicos ueritas odium parit.

Exemplabile est quod alicuius exempli comparatione uentum simile comminatur
 sicut cicerom philippicis dicit tenuior an toni quorum exemplum mitaris
 eorum exitus non potest mescere. **C**ollectiuum est cum unum quod argumentum sum
 colliguntur sicut aut cicerop milone que igitur cum gratia noluit hunc uol
 uit cum aliquorum que rel la que iure que loco que tempore cum periculo capitis

Non est ausus hunc iniuria alieno tempore.

nondubita ut occidere

TERTIA DE FINITI O

PRAETEREA SECUNDUM VICTOR IN UMENTHY MEMATIS

Ex sola propositione sicut iam dictum est in a constantibus membra ut est illud si tunc
peccata sunt auctores non est nauis ratio requirenda Ex sola assuptione ut est
illud sunt auctores qui mundum dicant sine diuina commiseratione discurrere.

Ex sola conclusione ut est illud uerum est igitur diuina sententia Ex pro
positione et assuptione ut est illud si inimicus est occidit inimicus auctores est et qui
a illud est conclusio enthymema uocatur sequitur epichthema Epichthema
est quod superius diximus descendens de ratiocinatione latior executione
rhetoricis illogismus latitudine distans et productione sermonis a dialecticis
illogismus propter quod rhetoribus datur Trypticus epichthema uocatur
illogismus est qui constat ex membris tribus id est propositione assuptione conclu
sione Quadruplus est qui constat ex membris quatuor propositione assuptione
conclusionem et una propositionis siue assuptionis coniuncta probatione et conclusionem

Quinqueplus itaque est qui constat ex membris quinque id est propositione et proba
tione assuptione et eius probatione et conclusionem Hunc Cicero ita facit in arte rhe
torica si de liberatione et de monitione generata sunt causas non possunt recte par
tes alicuius generis causas putari eadem enim res alicuius generis alicuius partes esse potest
idem genus esse et partes non potest uel cetera quousque illogismus in his mem
bris laudantur Sed uidero quantum malis partibus lector suum exercere
possit ingenium Memoratus autem fortunatianus in tertio libro meminit
de oratoris memoria de pronuntiatione et uoce unde tamen monachus cum
aliqua utilitate discendit quando ad suas partes non impeditur ad tra
here quod illi ad exercendas contro uersias ut illud apud uerunt memoria
siquidem lectionis diuinae cognita caute la seruabit cum in supra dicto
libro eius uim qualitate que cognoscitur ueritate uero pronuntiationis in diuinae
legis effatione concipiet uocis auctorem diligentiam in praesentia modum decantatione

Custodiā sic instructus in operes eo red dicitur quā uis libris saecularib; occupetur nunc
 ad logicā que et dialectica dicitur sequenti ordine ueniamus quā quidā disciplinam
 quidā artem appellare maluerunt dicentes quando apodicticis id est probabilibus dispu
 tationib; aliquid dicitur disciplina debet nuncupari quando enim aliquid uerisimile
 tractat ut sunt syllogismi sophisticum nomen artis accipiat ita utrumque uocabulū ar
 gumtationis suae qualitate pmeretur

DE DIALECTICA

Dialecticā primi philosophi indicationū suarū quidē argumtationib; habuerunt
 non tamen ad artem redigere peritiam post quos aristoteles uisus fuit doctrinarū om
 niū diligens inquisitor ad regulas quas dā uisus doctrine argumtationis duxit quae pri
 us sub certis praeeptionib; non fuerunt hie liberos faciens exquisitos grecorū scholā
 multiplici laude decoratus quē nostri non pferentes diutius alienū translātū ex
 positū que romanę eloquentiae contulerunt Dialecticā uero et rethoricā
 uarro in nouem disciplina rū libris talis similitudine dēfinit Dialectica et rethorica
 est qd in manu hominis pugnis astrictus et palma distensa; illa breuioratio ne argum
 ta concludens ista facundiae cū pos copioso sermone disturrens illa uerba con
 trahens ista distendens dialectica siquidē addis serendas res uerborū retho
 rica ad illa que nuntur docenda facundia illa ad scholas non numquā uenit
 ista uerba pceda in forū; illa requirit rarissimos studiosos haec frequen
 tes et populos sed prius quā de syllogismis dicamus ubi tota uis dialecticae
 uirtus et uirtus ostenditur oportet de uis intans quasi quibus dā elēm
 tar pauca disserere ut sicut est a maiorib; distinctus ordo ita et nos ite dispo
 sitionis uerba in mentio Consuetudo itaque est doctorib; philosophiae an
 te quā ad ista uerba ueniant exponenda diuisione philosophiae paucis
 attingere quā nos quoque seruantes praesentate pore non in merito
 credimus intamandam

PHILOSOPHIA DIUIDITUR